

Бесіда

ZARZAD GLOWNY
STOWARZYSZENIA LEMKOW

❖ ❖ ❖

ГОЛОВНИЙ ЗАРЯД
СТОВАРИШЫНЯ ЛЕМКІВ

ЛЕМКІВСЬКІЙ ТРИМІСЯЧНИК ❖ РІК ВИДАНЯ VI ❖ № 3-4 (20-21) 1994 ❖ КРЕНИЦЯ - ЛІГНИЦЯ

ЛІТО СЯ ТЕПЛЕ КІНЧИЛО

Значыня той події не мож перецінити. Хоц жыме в великым роздертю - народным і релігійным - і духовы цінности, єдных і другых не завсе ся покрывають, повинни мы мати розумне і чесне однесіня до них. Інакше не даст ся нам сохранити наше лемківске я - не смотрячы на то, што бы оно для нас - єдных і другых - значыти мало.

Через три вересньовы дни, од 9 до 11, проходили в Горлицях торжества канонізації О. Максима Сандовича, котрий на 28 році офірувал свое жытя в злопамятний час австрійского террору 1914 рока.

Тота офіра з жытя принята была народом потрясаючо. Вістка о ній рознесла ся блискавицьом по Лемковині, огорнула смутком цельтовы шатра Талергофу, ввошла до при-

фронтowych окопів. Выкликала рефлексіи, увічнены на горячо в формі поезіи, талергофских дневників, або по роках - в споминах. Уж по должезным часі, в 1972 році, вернул до ней старенькій о. Йоан Полянскій, греко-католицкій священник, колишній адміністратор ААЛ. Во своїх споминах кріслит він яснїючий портрет свойого шкільного приятеля:

(продолж. на стор. 7)

МИХАЛ НЕСТЕРАК

Памяти Отця Сандовича

*До Тебе піспал кулю смертну
Підлий, жаждучий кырви враг.
В вязници брудній і нестерпній
Ты, не знаючы што то страх,
В споклю очы нюс високо
Вкрытий терньовым вінцьом славы.
За піжшептаним, злым выроком
Зрадником был Ты для державы,
Та молил єс ся шыро Богу
За тых, што скули кайданами;
Жытю постепил єс дорогу
Лем чесным словом і ділами.
Тебе агентом ворог звал
І може жменьку правды мал;
Адже любви Ты не ділил
Єднако для цілого сьвіта,
Ты пожертвувал младіст, силы
Вітчизні нуждом оповитій.*

Лемківска Осін

Осін - пора роджыня овочів, збераня плодів, час творчий. Таком была і тогорічна «Лемківска Осін Творча», на якій запрезентувано плоды артыстычної праці лемківских поетів, драматургів, малярів, графіків, сьпіваів. Рідко маме оказію до непосредньої конфронтації сучасного потенціалу творчого Лемків, присмотріня ся актуальным тенденціям і артыстычно - ідеовым напрямам їх глядань. Таком оказійом має быти «Лемківска Осін». Задум той імпрезы зродил ся уж давно. Ішы першы «Лемківскы Ватры» плянуваны были як творчы варштагы ансамблю «Лемковина». Зрештом першы Ватры в гідній мірі выполняли заложыня творчої стрічы. Од коли єднак Ватры стали ся фестивалём імпортуваных ансамблів, потреба презентації рідной творчости вернула на ново.

(продолж. на стор. 10)

Візыта Пана Міністра

На тот раз надія не выявила ся матірю бортаків. Так, як мы ся сподівали, так, як обіцял - приїхал до Михалова Пан Міхал Ягелло Віцеміністер Культуры і Штукы. І, як то при таких візытах быват - справил, же явила ся тіж і ціла верхина воевідских власти. А же прибыл зо свитом і Ведучий Сьвітової Рады Русинів Василь Турок, - привітальне слово Пана Михала Романяка на розпочатя XIV Лемківской Ватры на Чужьні могло напавати ватрян зрозумілом гордістю.

(продолж. на стор. 9)

Новини - не новини не лем з Лемковини

◆ 11 версняя в Ужгороді Культурно - просвітительне Общество ім. А. Духновича організувало вечер памяти з нагоды 175-ої річнці од дня народжыня Александра Павловича.

◆ 30 версняя в Свиднику посвячено православну церков. Є она уж 30-ом новопобудуваном православном святеньом в Словації по "культурній революції" 1989 р

◆ 14-16 жолтня в Рускым Керестурі проведено «Костельникову Осін». Тоту богату імпрезу - науковы доповіді, презентації творців, конкурсы і концерты - своком присутністю зашыгыли м.ін. Кір Славомір Миклош Єпископ Крижевацкій і Михал Ковач - народный бард Руснаків Войводины

◆ 15-16 жолтня в Бардівських Купелях проходила конференция під гослом «Русины в добі славянского одроджыня». Серед піднятых тем были м.ін. кодификация языка і... православизация (в историчным аспекті) як політгычна кампанія.

◆ 29 жолтня в прятшівскым соборі Св. Александра Невского проходили торжества канонизации князя Ростислава, котрый спровадил до Великоморавії Просвітгелів Славян - Кірила і Мефодия. Акт канонизации акцептувал Екуменичній Константинопольській Патріарха Вартоломій.

◆ 4-6 листопада Ведучий Світового Конгресу Русинів Василь Турок брал участ в засіданю рады Европейской Федерации Народных Меншостп. Стрічу організувано в турыстычным центрі Бретанії - Ті Kendalch (Франция).

◆ 6 листопада в Снціи проведено IV Фестиваль Духовной Пісні, в якым участ взял і Молодіжний Хор Перемышльско - Новосандецкой Єпархії. Прихильні писала о нїм преса східньої Словації.

◆ 12 листопада в Горлицях проходил II Звїзд Объєднаня Лемків. Раджено м.ін. як протидіяти пробам "відрїзаня лемків від корсня Руси-України". Головом організації, уж на шлїдуючу каденцию, обрано Василя Шлянту.

*Послухайте вишыткы люде
лемківского роду -
хто в тым краю рідным, бідным
каламутит воду.*

*Послухайте, може ся вам
придаст тото в біді,
може навчыт шанувати
братів і сусідів.*

(Амроз)

Мал єм нагоду быти на файнїй стрічы. Але єм не был. Бракло мі в руках запрошыня - такого чорного на бїлым. Мал єм запрошыня, а радше приказ, такїй на гамбу, до того през телефон. Повїли - іхай! Запрошыня дотре. Але не дотерло! Я дзяд, але гоноровий - без запрошыня не піду, хоц бы мі сам (но меньше з тым, хто) казал. Запрошыня - то фундамент!

Не знам кілко єм на тым стратил. І не буду уж знал. Та головы неє сой чым сушыти. Был єм колиси, да зо шытырі роки тому, на стрічы з подібным персональным складом, значыт - самы лемки... спїд Перемышля. Но, не повїм, не збрешу до цна. На стрічу зо мною (го, го!), котру скликала лемківська організація пришли самы тузы, самы головы і підголовы, разом може - даде зо сімнадцет

МІСЦЕ ДЛЯ РЕФЛЕКСИЙ

осіб, в тым єден Лемко з Береста (родом). Та вишыткы они - як єден муж - признавали ся до лемківского роду. Кед належат до організації, котра має в шыльді частку «лем» - значыт же сут лемки. Та лем ся тишыти, же хоц там, в Гамериці (ага, того єм не повїл - же то было за Вельком Водом) так ся горнут люде до нашого мена. Як свїт свїтом - завсе было в другу страну. Люде тягнули ся гу бїльшому, міцнійшому. Знаме прещя Гоголів, Антоничів. Не бесїдуючы уж о наших часах. Гнеска вишытко валит, пре, там де є вуголь і чугун, де пиениця сніє. Прото не чудуйте ся тому, же я ся барз чудувал кед єм спостерюг тот антиорьєнтальный процес. А кед єм почув - ту уж, в нашым краю - і то од не лебо кого, бо од самого старого Тевдосия, же він теперїшній столицник спїд Ліська тіж ся гу Лемкам голосит - аж єм ся, вірте мі, застарал.

Кій біс? - зачал єм ся доглуувати. Што то може быти, же всі до той нашой ярчаной адзимкы ся тягнут? Де бы-с лем ся не обернул - вишыткы лемки! Зачал єм уж слухати доєдны "Відомости", доєдну "Панораму", аж і чытати спеціалістычну геологічну літературу; ци ачи не найдено на Лемковині даякы цінны копалины. Котрисого дня аж єм йойкнул: йой - наїшли! Та то лем по збїйниках якусу дрї-боту одгребли (бо то тіж, хто лем оне в оным має - та гребе). І дале ніч! Неє ани глупого вуглю, не бесїдуючы о златі, а ту - дале прут. Ваялят, аж ваялят.

Зачал єм думати дакус по Амрозовому, то значыт - політычні (сам од ся николи єм не мал до того головы). І, не вірили бы сте, нашол єм одповід! Адже: не хцєме мы быти нима - будут они нами. Таким способом будут вишыткы лемки. А в єдности сила, і слава, і воля! Хоц там і зо вишыткых Лемків дакус остане - то, чепуха.

Наїшол єм одповід, та не думайте вишыткы одраз - же стал єм ся заводовым політыком. Я завсе гварю - політыка то барз смердяча справа!

(Петро)

ЯКОВ ДУДРА

3-го листопада минуло сто років од народжыня, зас 6-го листопада - двадцет років од смерти Якова Дудры. Тоты сьвіжы округлы річницї кладут на нас приємний обовязок вертаня до жытя і творчости поеты спід лосянской Кычеры.

Дакус перекірні повіджено - поета спід лосянской Кычеры, бо акуратні більшіст написаного Дудром зродило ся далеко од рідного гнізда, од малюваного ним в вершах Олімпу дітинства і молодости. Акуратні - за Кычером, за рідным Лосім суджено му было тужыти великом тугом.

Не мал ем щестя знати Дудры особисті, та мал ем щестя слухати розповіди о ним - од його сусіда, пана Григория Репелы. Долгы рокы жыли враз в маленькым, затраченым медже шлескыма борами селечку - Шпротавці.

Мудрий то был хлоп, вражлива то была душа - розповідал сусід (в даным часі і мій) Грегор. - Читал мі свої вершы, з котрых ся нераз курило од сьвіжости, ішы атрамент на картиці, што іх приняла, не высох. Повідал, же му злегує на душы ксд дашто напише, ксд вышмарит дакус зо себе того, што за ним ходит. ☞

ЯКОВ ДУДРА

УРОДИЛ СЯ Я ХЛОПОМ

Уродил ся я хлопом
На лемківскым селі,
Під вельком горои Кычером
На хлопській постелі.

Уродил я ся в хлопській хаті
В суботу над раном,
Повили ня в лняну плахту,
Не хцу быти паном.

Хлопом я ся на сьвіт родил
Прото я щесливий,
Сьпівають мі жайворонкы
При лузі на ниві.

І кукат мі зозуленька
У саді раненько,
Будит зо сну, каже встати,
Бо сходить соненько

Простий хлоп я, не богатий
І мало учений,
І николи дуже гроши
Не мам я в кышени.

Про то я мам більше скарбів
Як велькы панове.
Хоц ся о то нич не старам,
А мам всьо готоае.

Сонце для мене золотом,
А роса брылянтном,
Вода в потічку шампаном,
Птиця музыкантом.

Птиці грают мі за дармо,
За шампан не плачу,
А на сонечній валюті
Николи не втрачу.

Ой хлоп я сой полний щестя
Та і веселости,
Не мам я велькых клопотів
В тій голові простій.

Ци я орю, ци я кошу,
Хоц я нароблений,
А прото я все весело
Вертам к дїтьом, к жені.

Правдивий я хлоп із хлопа,
Не походжу з пана,
Раз виджу на собі гуньку
І шапку з барана.

Срібло. злато і всі майна
То смерт за плечами.
А правдиве щестя ходит
З простыма хлопами.

"Но, а што за вами, сусід, ходит?" - зьвідал ем го. "Но, та тото!" - І вказувал мі свої вершы. І читал. Преріжны вершы, до сьміху і до плачу.

"Барз ем любил і люблю Дудру. Та коли пренісні хвалил "Наше Слово", а передовшыткым - УСКТ, мал ем охоту сьміяти ся і плакати нараз" - вштурил ем медже сусідове оповіданя своє, таке дакус вызываюче слово, кривджуче може поету.

"Ой, не знаш, Петре, як він нервз клял тоту редакцію - продолжував сусід Грегор своє оповіданя. - Же му зміняют, же му обертают бесіду, як молодицю на весілю. Та ішов ім за вољом, мягкого был серця. Посылал свої вершы і до "Карпатской Руси", до гамерицкогo календаря. Тоты найсмутнійшы вершы, тоты найтяжшы там посылал, хоц - так по правді - не голубил і союзників. "Як єдна, так і друга сволоч бортачыт - повідал Яков, - нихто не зна так як суцо пошанувати тоту нашу сукату, але рідну бесіду". Добрым был газдом. Хоц го злостили західні піскы, робил як сомар. Заєдно на сонце позерал. Жебы роботу обробил і... жебы вечер до писаня надышол.

Опубликувал Дудра дост дуже своїх верши. Переважні во спомнених в сусідовій бесіді виданях. Одтамале приходит ся нам черпати, хотячы раз ішы прикликати його просте, хлопске, але мудре слово. Шкода велика, же не можеме корыстати з рукописів поеты. Може даколи поцестит ся нам до них дотерти, познати Якова Дудру з єдної іщы страны. Хоц, - ци не за пізно то?

Ніт! Адже минуло од його народжыня лем сто років, а од його смерти двадцет рокіа лем. Іщы жые Дудра серед нас. Іщы сьвіжо звучыт його народна мудріст. І як долго затримат ся в нас - так долго мы, високоумны, богаты будеме простотом, ціннішом од брылянтів.

(Мурынка)

Свящ. ТЕОФАН А. ОБУШКЄВИЧ (1841 - 1924)

В "Лемківським Календарі" на 1994 рік помістили мы серед історичных дат нотку о свящ. Теофані Обушкевичу. Тішыме ся, што тепер можеме помістити допис о нум надісланий з Америки через П. Богдана Горбала. Завдякы тому збогатят ся нашы скромны відомости о жыттю того, не лем выдавного народного діяча, але і правдивого патріоты, котрому - як греко-католицкому священикови - не стояло на заваді спілпрацювати з православным священиком. Бо того вымагала потреба народу. Та оддайме голос Авторови допису.

Вродил ся свящ. Теофан Обушкевич 16 вересня 1841 р. в селі Ждыня, з родичів свящ. Александра і Єфросинії з Прислопських. Народну школу кінчыл в рідным селі і в Яслі. До гімназії ходил в Новым Санчы і Пряшові. На священика вчыл ся во Львові, Кракові і Перемышли. Оженил ся з Марийом, дівком свящ. Йосифа і Марії Хойнацкых. Рукоположений в 1867 році. Парох лемківських сел: Матієва, Розтока, Радочина, Ганчова (1876-86), де допоміг громаді выкупити паньскы лісы, Устя Руске (1886-90), де створил перший на Лемковині хор і перший ансамбль, пригryваючий на забавах. В 1890 році, на прошыня американских Лемків, пришол на пастырську послугу до Злученых Держав. Парох в Shepandoah, PA (перша греко-католицка парохія в Америці, зорганізувана через свящ. Йоана Волянського в 1885 році, церков побудувана рік пізнійше), Pittsburgh PA - 1890; Shamokin, PA - 1890-91; Mahanoy City, PA - 1891; Olyphant, PA - 1891-97, де был першым греко-католицкым священиком для 17 гын мешкаючых родин і 30 самітных, зорганізу-

вал парохію (в 1902 році в цілості пепешла она на православія), збудувал церков і плебанію; Mayfield, PA - 1902; Mahanoy City PA - 1902-; Troy, N.Y.; Olyphant, PA 1903-04; Simpson, PA - 1904-07; Olyphant, PA - 1907-17; Mc Adoo, PA 1917-22.

Спілорганізатор і секретар стрічы десятиох греко-католицкых священиків в місті Wilkes - Barre, PA 29 жолтня 1890 рока. Головном темом зобрания было прошыня до краєвх єпископів і митрополита, штобы не переказували юрисдикції над греко-католицкыма священиками в Америці - римо-католицкым зверхникам і штобы спосеред американских греко-католицкых священиків выбрано єдного, як заступника єпископа в Злученых Державах. Бесідувало ся тіж о потребі покликания церковных братств, як світских організацій для карпаторускых емігрантів. Римо-католицкы єпископы в Америці не лем не хотіли дозволяти на одправляня літургії во східнім обряді, але і нияк не поважали женатых греко-католицкых священиків. Десяткы листів, посыланьх до римского папы з надійом на оборону східнього обряду не мали ниякой одповіді, аж на конец папа одповіл - совітую-

чы вшыткым греко-католицкым священикам вертати до Европы. Під конец 1891 рока свящ. Теофан Обушкевич был председателем стрічы 13 греко-католицкых священиків в місті Hazleton, PA, де рішено боронити східній обряд і свою одрубніст. Свящ. Теофан Обушкевич скликал представителів існуючых уж товды греко-католицкых братств і покликано Соєдиненіє Греко-Католицкых Русских Братств (Wilkes Barre, PA, 14.02.1892 рока). Стало ся оно найвекшом, існуючом до гнеска і добрі просеруючом організаціом закарпатских греко-католиків (іх церков называт ся гнеска The Catholic Church of Byzantine Rite). Свящ. Теофан Обушкевич был выбранным членом контрольной комісії той організації.

Переняття керівництва в Соєдиненю через закарпатских греко-католицкых священиків, вышмариня з нього братств, котры перешли на православія і допущыня до членства латинників, мало вплив на поділы межде греко-католицкыма діячами в Америці. Свящ. Теофан Обушкевич был межде тыма незадоволеныма і зато скликал стрічу подібні думаючых, головні галицкых священиків (2 лютий 1894, Шамокін). Там покликано Русскій Народний Союз (РНС), організацію, котрой членами могли оставати вшыткы рускы люде, без вхгляду на віру. Не долго трывал спокій, бо зачали ся межде Галичанами сварні о народну орьєтацию. В 1899 році, походячий зо старой священичой родины о.Іван Ардан зачал по українскы печатати орган Союзу - "Свободу". Выкликано то великы протесты русофілів. До борбы дішло на головній конвенції РНС в 1902 році. Проукраїнскы діяче ліпше прирыхтували ся до той стрічы і выграли. Організація пару раз зміняла назву, штобы дійти до теперішнього звання Українскій Народний Союз, котрий є найвекшом українском еміграційном організаціом. "Сво-

бода" є гнеска найдолжше, без перервы печатаном газетом на світі (першым ей редактором был свящ. Григорий Грушка, а першым печатником Лемко - Діонисий Салей).

Уж другій раз свящ. Т. Обушкевич стратил організацію, котрой покликаню посьватил тілко сил і часу. Не барз захоплений ставліньом римо-католицких церквних зверхників до греко-католицких священників, николи не вступил на дорогу свойого барз доброго знаємого і спілорганізатора суспільного і церквного жытя Карпатских Русинів в Америці - свящ. Алексія Товта, котрий як перший перешол на православія (25 марця 1891 р.), разом з цілом парохіюм міста Minneapolis, MN. Тримаючы ся греко-католицкой віры, свящ. Т. Обушкевич не остал тіж членом Русского Православного Общества Взаімопомощы (основане через свящ. А. Товта в місті Wilkes-Barre, 10 квітня 1895 рока), хоц його "тверда русскост" была близка поглядам Русина зо Ждыні.

В кінци свящ. Т. Обушкевич нашол для себе місце в Обществі Русских Братств (покликане 1 липця 1900 р. як світска організація Карпатских Русинів, рахуючых себе частином російской нації). Хоц статут заперал дорогу до членства в ОРБ, то для свящ. Обушкевича зроблено выняток, маючы на увазі його долготіню суспільно-церквну працю, і не лем принято йогодо той організації (II Конвенция, Shenandoah, PA, 9 вересня 1902), але впроваджено до заряду, де обнял гідніст духовного опікуна. Наступне вісем ковенций, аж до 1918 рока, коли перестано выбирати духовного опікуна, ОРБ все кликало свящ. Теофана Обушкевича до духового проваджыня організації. Через 16 років спомагал він Общество на ріжны способы. За його радами перенесено офіційний пресовий орган ОРБ - *Правду*, до міста Olyphant, PA (май 1906 рока), де остал ей редактором. Был він тіж

предсідательом Шкільной Комісії. За часів його праці в ОРБ і при його помочы кількіст членів звекшыла ся з 546, в 22 братствах (1902 рік) до 12.253, в 260 братствах (1918), посеред котрых барз дуже было Лемками.

В грудни 1901 рока свящ. Т. Обушкевич довьюл до основаня в свой парохії (Mayfield, PA) комітету збераючого грошы для Русинів студиюючых на Львівским Університеті. До половини лютого 1902 рока зобрал він \$115.75. Жертвы зберано головні в греко-католицких црквах і оществах, але медже жертвувателями нашол ся тіж православний священник, гнеска съватий Алексий Товт, котрий в свой парохії зобрал \$13.74 і заохочал інчых православных Русинів помагати рускым студентам. 11-го квітня 1902 р. свящ. Т. Обушкевич писал в газеті *Американській Русській Вістник* о 50 дуляровій жертві, котру переслано з парохії в Shenandoah. Хоц комітет думал зберати жертвы до кінця літнього семестру, то хыбаль його кінцьовий рапорт (з 20 мая 1902) был напечатаний в *Американским Русским Вістнику* з дня 5 червця того рока. До того часу галицкы Русины зобрали \$150.45, угорскы - \$81.00 і \$119.44 жертвовали православны, што разом дало \$350.89. "*Сума поправді, як на Американску Русь не барз велика, але при загальным страйку треба ей рахувати як жертву з серця плынучу - спаси Боже християнскы серця! (...)*" - писал свящ. Теофан Обушкевич.

Од початку існуваня (1914) свящ. Т. Обушкевич підперал діяльніст Русско-Народной Організації. На стрічы ей членів в Scranton, PA (20 жолтня 1915 р.), котре провадил - был назначений членом заряду Р-НО. Гын совітувал печатати малого формату газету (на 16 сторінках, а не велику на 4), што мало забезпечити ей од скорого затрачыня і помочы дійти з ньом до векшой кількосты люди. Звекшены кошты такой печатати не дозволили впро-

вадити того пляну до жытя. На тій самій стрічы попер він тіж внесок редактора *Правды* Ілії Гойняка (родом з Устя Руского), штобы не підносити вписового до організації, што могло знеохотити декотрых люди - а в місце того розвинути векшу пропаганду і постарати ся притагнути до організації веце членів.

Свящ. Теофан Обушкевич утримувал листовний звязок з Лемковином, был добрым знамым свящ. Теофіля Качмарчыка пароха Білцаревой. Пересылал з Америки грошы вязненым в Талергофі Лемкам.

Вмер 16 марця 1924 рока, в місті Frackville, PA. Похоронений в місті Maizeville, PA.

Богдан ГОРБАЛЬ

Бібліографія:

- Blazhejevskyj Dmytro, *Ukrainian Catholic clergy in diaspora (1751-1988)*, Romae, p.168.
- Evans M. James, *Guide to Amerykanskij Russkij Viestnik, vol. I: 1894-1914*, Carpatho-Rusyn Research Center, Fairview, N.J. 1979, p.391.
- Гладик Б.П., *Общество Русских Братствъ Его Ціли и Діятельность, в: Иллюстрованный Русско-Американскій Календарь О.Р.Б. на 1922*, Philadelphia, PA 1921, с. 169-180.
- Obushkevich Th.A.Rev., *Заслато, Американскій Русскій Вістникъ*, New York, vol XI, No. 5, February 13, 1902, с.3.
- Обушкевич, Ф.О., *Выказ, Американскій Русскій Вістникъ*, New York, vol XI, No 12, April 3, 1902, с. 3.
- Обушкевич, Ф.О., *Почт. Госп. Редакторъ!*, *Американскій Русскій Вістникъ*, New York, vol. XI, No. 20, June 5, 1902, с. 2-3.
- Обушкевич, Ф.О., *Почт. Редакция, Американскій Русскій Вістникъ*, New York, vol. XI, No 14, April 17, 1902, с. 3.
- *Общее Собрание и Протоколь Р.Н.О. Изъ Дня 20-го Октября 1915, ВЪ Скрентонь, ПА.*, *Новая Русь*, Coaldale, PA, vol. 1, No.12, November 1, 1915, с. 1.
- Очевидецъ, *Дописи, Майфільдъ, ПА.*, *Новая Русь*, Coaldale, PA, vol.1, No. 5, July 15, 1915, с. 3.
- *Памяти О. Теофана А. Обушкевича, в: Коханикъ Петръ, Начало Историю Американской Руси, в: Свистунъ Филиппъ, Прикарпатская Русь подъ владеніем Австриі*, Trumbull, Connecticut 1970, с. 505-507.
- *Спис Членовъ Р.Н.О. (продолжаніе)*, *Новая Русь*, Coaldale, PA, vol.1, No. 8, September 1, 1915, с. 4.
- Стахів Матвій, *Наше минуле й майбутнє в Америці*, Scranton, PA, 1950, с. 27-37

ЛІТО СЯ ТЕПЛЕ КІНЧИЛО

(продолжыня зо сторони 1)

По 80-ох роках Отец Максим вернул на улиці Горлиці зо славом. Фот. Г.Богушевскі (КАІ)

»Саященник Максим Сандович - то Ангел доброты, богобійности і златого серця. (...) Хвилі, котры пельжыл ем як ученик гімназіі, мешкаючы в новосандецкій бурсі разом з Максимом Сандовичом, належат до наймільшых в мойй молодости. Коли рано мы ішы досыпляли в своїх постелях, Максим уж клячал зо сьвічом в руках і зачынал сьпіваці Утреню і пісні до Божой Матері. А же мал прекрасний голос, здавало ся нам, што мы деси близко неба і чуеме голос Ангела. Подібні вечером, коли по молитвах поклали мы ся до сну, Максим сьпівал псалмы з Вечырні. Нас тот його сьпів приводил во якасого блаженного стану, мы одчували близкіст Бога. Засыпляли сме в радости і спокою.« (О. Йоан Полянскій, Терниста дорога сьвященника, 1972, машынопис, стор. 16)

Кед ем уж при споминах, доложу до них і свої - тоты, ішы з передшкільного дитинства, найвчаснійше зарееструваны через памят. Можут они мати метрику 1952-53 років. Серед тых споминів явит ся стара понімецка муруваниця, з мокрыма, плачучыма сцінами. На едній з них, посеред кольоровых образів Ісуса Христа, Божой Матері, та сьватых угодників, нашла для себе місце і невеличка чорно-біла репродукция представляюча сьвященника з крестом на грудьох, з погідным лицьом. Може зато, же была она інча од інчых, чорно-біла і якбы смутна - прикувала до себе увагу дітины, котра - в еден з тамтых далеких дни - зьвідала о повід той інчости.

І зачали ся долгы розповіді. О часах, о днях. О Австрияках, о найбарже збішєных Мадярах, котры багнетом осаджєным на карабіні

джғали до перин, нераз до люди, вывертали обыстя горізнач, глядаючы схованого і не схованого. І о донских Козаках, котры повідали: «Як маш - то сховай, під землю закопай». О тій незміреній радости, з яком витали іх Руснакы, серед них і 10-літне товды дівчатко, з котрого выросли мої мама. О захопліню яке выкликувала козацка іژیцирка. «А рано - вели мама свою розповід - як стали під Чершльом, як засьпівали цілом компаніюм »Отче наш«, вшыткы сме плакали. Стояли сме на подвірцьох, перед хыжами і слухали і... плакали з радости... А по-тім - што ся подіяло, зрада ся стала. І то вшыто през тоту царицю Німкыню.» І кед уж вывели мама о тій зрадї од мала до веля, вертали до найстрашнійшых початків войны, до гарештувань, до шыбениц, - і до той неповинной смерти, до чорнобілого образка на плачучий сціні. «Не каял ся, не просил, не благал. Лем зо словами на гаснучых устах »Най жыє сьвята Русь і сьвяте Православія« оддал за нас своє молоде жытя».

Горіли сьвічы в ждыньскій церкві, стояла Служба Божа. Не мам в собі так дуже віры, жебы змусила мя она до плачу. То спомини сперед чотырдесятьох років выкликали мої слезы. Неє уж в мене і тамтой Руси, уж ей дакус інакше виджу. Розсыпала ся на мокрий сціні і чорно-біла репродукция. Та тото блаженне, тепле лице виджу, ношу в собі до днес. Стрічал ем го пізнійше в кигах, было такє саме. Але "моє" было тамто - з дитинства. Може зато ікона на феретроні, котру несли в процесіі з церкви на ждыньскій теметів, виділа ся мі чудна.

Несли ю потім, в суботу, без Горлиці - на місце чесной смерти Сьвященномученика. Ішол Отец Максим улицями міста во славі. Уж ништо за Ним не выкрикувал: "Ти (...) Русіне!"

Заакцептувал ем новий образ. Буду тепер носил в собі два. І враз з пісьном, котра во мі сьпіват -

*Літо ся тепле кінчыло,
Горы плакали вересньом,
В жытя Твоего весні*

Вшыткы ся сны переснили -
знал буду же: як бы тяжко не было, вартат быти собом. Треба быти собом!

(Очєвидец)

ЛЕМКІВСКА ВАТРА НА ЧУЖЫНІ В КЫШІНКОВЫМ "Sony"

Зас прішоў мій рік переступний і повело ся мі быти на Лемкіўскій Ватрі в Михалові. Стыд ся прызнати, же не годен см быти на кождий, хоц то не мій стыд. І зато лем так кус стыдливо тїшу ся - же мал см можливїст в імени »Бесіды« побесідувати з людми, записати до схіснуваня того і сесе. Звьїдувал см ся..., а зрештом, чытайте:

— Ту Редакція »Бесіды«, — мам нагоду замініти слово з П. Євом Вансач, авторком верши для діти, учительком середньої школы в Любїні — чым є для Вас Лемкіўска Ватра на Чужыні?

— Лемкіўска Ватра то оказія до стрічы, до побесідуваня з родиною і знасмыма, до одорваня ся од штоденного, трудного жытя і проведїня тых, якже рідкых дни, в рідній атмосфері. Особливу ролю має Ватра до сполнїня в однесїню до діти. Мешкаме в місті. Там тяжко найти для нїх лемкіўскій сьвіт. Ватра то манїфестація віры - же єст нас дакус бїльше як на улиці такїй ці сякій.

— Ци Ватра, по Вашоуму, є што-раз ліпша, ці гірша, ці така сама?

— Мусит быти ліпша! Завдякы організаторам, а і ватровічам. Штораз іх веце на Ватрі. І то хыбаль єст добрі.

— Были сте на тогорічній Лемкіўсїй Ватрі в Горах?

— Ні! Не была см. Колиси см радо на ню ішла, летїла. Тераз не находжу в нїй того, што см давно находила - лемкіўского духа.

— Дякую за розмову!

Наступным моім розмовцьом є молодїї, поставнїї шугай.

— Ту Редакція (...) Ци можеш ся представити?

— Называм ся Павльо Штефаніўскїй. З Вроцлава, родом з Вроцлава

— Чым с для Тебе Лемкіўска Ватра в Михалові?

— Я знам? Чымси великым. Ани не потрафлю того выповїсти, жебы не видїло ся за малым.

— По Твоёмуму, Ватра с штотраз ліпша, гірша, (...)?

— Думам же ліпша, бо приїжджат штотраз бїльше люди, а атмосфера ся не змінят.

— Атмосфера? Што є найважнїїне в тїй атмосфері?

— Думам, же мож ту найти штоси тыпово лемкіўске. Выштыкы бесідуют по лемкіўскы. Нема якісїхх впливів, нема польскости, якісїхх нашмарїнь, нема нашмарїнь українських - тїж. І тото мя тїшят.

— Ци был єс на Ватрі в Горах?

— Не был см. Выїхал см за границу і не міг см быти. Остатній раз был см два роки тому.

Дякую і їду до наступного розмовїї. Оберам сої молодїцьку дївку і штампово звьїдую.

— Лемкіўска Ватра єст — повідат дївча — можливїстю одворїня того, што было в Горах, а што преаз нам не дане єст прєжывати.

— Можеш ся представити? А повїдєж хоц - одкаль єс прїїхала.

— Прїїхалам з Пшемкова.

— Была єс на Ватрі в Горах?

— Ні, в тым році не была см, але не раз см юж была.

— А, як - по Твоёмуму - Ватра то-та ся роививат?

— Здає мі ся, же розвиват ся, хоц бы в порівнаню до Ватры в Горах, котра штотраз барже упадат, принаймі з організаційом, хоц вартункы ся поправляют. Ту подабат ся мі ціла організація, выступы, тото - што ся діс.

— Лем выступы? Што повїш о атмосфері?

— Но, там єст климат, а ту атмосфера.

Дякую і быстрому дївчату за розмову і стрічам ся з Паном Євгеном Дзядошом. Якже не записати до мойого "Sony" так важного Гостя?

— Як видїте Лемкіўску Ватру на Чужыні?

— Я першїй раз ту. І з горы сердечнї дякую організаторам за запрошїня. Ватра зробила на мі великс вражїня. Як см видїл тоты малюнкы, што ту сунт, малюнкы Гір, подумал см - тото само за себе бесїдує - яка велика єст туга тых люди за Горами, котры лишыли. Сам факт істнїня Ватры, той і тамтой в Горах, ма свою велику вымову, символїку і значїня. Но, тота Ватра заскочыла мя. Єст то Ватра чысто лемкіўска, ма того нашого духа.

— А были сте на Ватрі в Горах?

— Был см в остатній ден.

— Як порівнаня?

— Як см спомнул, тота ма нашу, лемкіўску вымову. Тамта нато-міст Ватра юж єст не том, што была. Ватра в Михалові, хоц не в Горах, ма бїльшїй сенс, бїльшу символїку. І думам, же нашы люде, тоты, котры іщы ту не были, як прїдут з Гір - згодят ся зо мною.

— Декотры повїдают, критыкы, ці критыканты, же чого робити Ватру на Заході, ту на чужыні - чого розвивати жытя? Як Вы видїте - ці є то потрібне?

— То не лем - же потрібне. То єст конечно! І то мусит быти! Вы повїли на сцені в Ждыни, же - чом то мы завсе мусиме быти остатні, як тот пошлїд. Але єст таке повїдзїня, же - тоты, што сунт остатні, можут іщы быти першыма. І тоты Ватры можут прївернути нашу ріднїст, нашу гордіст.

— Дякую за віру і за розмову.

Передомном наступнїїй пан в серднім віку. — Одкаль сте прїїхали, кед можете, то ся представте — повїдам.

— Зову ся Митро Блащак, прїїхал см од Явора. На Ватрі см першїй раз, але - думам - не остатній.

— Чым Ватра єст для Вас, для Лемків - як думате?

— Выїхал см з Гір, коли см мал сім років. В жытїю так ся зложыло, же нашол см ся в чысто польскым середовїску. Был см в рідных сторах, в своїм селі. Але тото пролетїло як сон, а далеко - жебы вертати мож по тот сон. Ту Ватра мі го заступила.

— Гарді повїджене - дякую!

Патїгал на бесїду Петро з »Бесіды«

◆◆◆ ПОВДВОРЕЦ СТОВАРИШЫНЯ ЛЕМКІВ ◆◆◆ ПОВДВОРЕЦ СТОВАРИШЫНЯ ЛЕМКІВ ◆◆◆

ВІЗЫТА ПАНА МІНІСТРА

(продолж. зо стор. 1)

Сонечко хышло ся гу заходови, але не сідало ішы на зелений сосновий ліс. Перед достойну видовню перша выпшла на сцену «Лемковина». Наша «Лемковина» славна, але остатніма роками перешлдувана трудностями, внутрішніма і не лем. Молодіцькій гарнітур - ши не наймолодший, в якій колінебуд была «Лемковина» одіта - справил ся добрі. Чуті в ансамблю прекрасну гармонію, в добрі знаньм уж стьлю Ярослава Трохановского. Нее ішы полноты звучаня, але то не вина стьлю, а реченого молодого гарнітуру. Дакус за мало тіж іскры, жытя. Навет тоты веселы, ритмічны пісні не гопкают горами так слєбідні, по шугайскы, як коліси. Молоды арпісты несміло ішы ступают стежечками своей обічноі, принагідной професії. Окрем того, на «Лемковині» выразні тяжыт колішня слава. Люде прагнут, люде ждут того, до чого привыкли без долгы рокы, серед котрых - як піше Семан Мадзелян - «в музыці «Лемковини» вчували ся великодні дзвоны з дїтячых років, котры кышат лєды нашой душы, розрывают кайданы нашой неволі і зрушуют основы навет вавилонской тыранії». Люде ждут, не усьвідомлюючы сой, же акуратні ту, на Заході, остало ши не найкраще квітя выплекане через «Лемковину»... Та я вірю, же ішы і Лемковина ним заквинне і «Лемковина» засьпіват. Так, як коліси.

Не міг ем відіти зо сєны очі Пана Міністра, бо штотраз червінше сонце в мої сьвітло. Не было вітру, котрий бідному завсе в очы і тот спокій сьвіта міг ся уділити не лем Пану Міністрови.

...А товды, на ватрянній сцені рущьли небом і земльом «шалены Словаці» - як нераз звалі Лемкы і нашых Руснаків з тамтой страны Бєскіда. «Шаришпан» з Пряшова не бавил ся в ностальгію, сенті-

менты, адже його нікто ніколи ніде не выпнал. А же душа чловєча так уж сотворєна, же воліт радїст од слєз - чом бы корыстаті з той другой можливості, кед нес потреби. Так і розуміл свою ролю «Шаришпан». Даруват ватрянам саму веселїст, саму радїст. Кед сьпівала чорнява солїстка, здавало ся - же голос хмары над лісом попереерїзує, кед танцували - незнаты было ши то іскры з ватры, ши спід нїг.

Сонця, што зашло за ліс, найменьше жаль было «Кычєрі». Адже ждала она на змерк. На сцену выпшла з горіючыма сьвічами. Іх пламїньчыкы, переплетєны свобідном пісьном, гыдзгали душу. Мі ся привїджувало же вернули мы до часів Даждбога - што яністю рїдїл, до Весны - богыні ярї, до Лады - богыні красы і любови. Чул ем як шепчут медже собом лісовы мавкы, як ся плєскают русалкы. Виділ ем і Перуна - начального і доброго бога, хоц таке перуньске імено мал. Дєси там, на мгніня ока, зьявила ся і Морана - богыня зла, але дораз втекла і вернул ся назад спокій Білого Хорвата.

Пїзрїл ем до очі Пана Міністра - тепер уж был ем слєбідний і в мої сонце не разїло - і серед темрявы, при тій лем янстї што од сьвічок, виділ ем як зачудуваны были зрїнкы найбарже знаючого ся ня культурі - уж зо самого уряду. А «Кычєра» сьпівала, а «Кычєра» танцувала. Так красні было, так ем ся тїпыл - не лем зато же Пан Міністер вшытко того видит. Але і зато! Бо кед пришол, та найвидит - же Лемкі то не ломкі, же не отара волоскых баранів - хоц ся на луці (правда, спечєні до чорноты) зобрали.

Так ем ся тїпыл! А вечер такий красота был. Аж чловєк жалувал - же уж такий сивий, же уж лем молити ся остає: *взял єс, Бозю, силы - воз і охоту...*

Займал ем ся на гостїну, котру організували стоваришынці Пану Міністрови, Пану Воеводі і вшыткым важным Гостям. Гостїна была крас. Было вшытко. А до того ішы і атмосфера і климат (подабат ся мі тот компїляція,

пожычена з выповіді дівчатка з Пшемкова - чыгай стгор. 8). Очывидні - не выпли Гості і без лемківского «многая літа» - така уж наша народна почлївіст.

Гості выпли, але бесіда закїнчыла ся аж на дворі, на тым славным мїхалївськым подвірїці при давній церкви. Акуратні в нїї, в тій чудній колішній сьвятїні, першїй на Заході, постановлено організувати музей лемківского выгнаня. Достойны власти поперлї думку, казали писати писма. Ци дахто написал?

Гості поїхали спочывати, мы зас - свої, вернули на гостїну. Бо на Ватрі з курами не даст ся піти спати. Автєнтычнї! Писал до Гміны ватрянній сусід же Ватру треба перенєсти в інче мїсце, бо його куры не хтят спати. Же за дуже дешїбєлів. Треба выбраті - або куры, або Ватра.

Што было на другій ден? Были «Миколаїк» з Люблїна, польскій ансамбль з Гавожїці, прекрасні выступил Пан Гойняк з дїточками, но і вшыткы вчерашній ансамблі. До того стрїчы, конкурсы. Зрєштом, што буду писал - самі добрі вшытко знате.

А кед сте ішы не были на Ватрі в Мїхалові - придте конєчнї на будуче літо. XV Лемківска Ватра на Чужьні - ювілєйна - буде напевно ішы богатпа, ішы крашша. І - мам надїю - ішы лемківска!

Ага! - Ішы єдно. Повїсте же, што мое «выпрацуваня» - не на темат. Але кед дал бым інчий наголовок - чытали бы сте го?

Петро Трохановскій

Поміч на выдавництво і внутрішні потреби Стоваришыня Лемків

368. Бїскуп Р. (Хелм)	100.000
369. Ксєніч П. (Шпротава)	100.000
370. Слота В. (Варшава)	260.000
371. Габура М. (Зел.Гора)	140.000
372. Малиняк М. (ЗСА)	227.000

*Вшыткым Офіродавцям
лемківскє «Боже заплат»*

Конто Головного Заряду СЛ:
РКО Legnica Nr 39518-75893-132
з дописк: «Pomoc na wydawnictwo»

Лемківська Осін

(продолж. зо стор. 1)

Перша «Лемківська Осін» організувана была прошлого рока з думком головні о поетах. Мала медженародний обсяг - были поеты з України і Словації. Того рока імпреза пошырена остала о інчы артыстычны формы, а до головного організатора, яким є Музей Лемківской Культуры в Зындрановій, долучыл ся спілорганізатор - Стоваришыня Лемків.

29 жолтня мешканці села Бортне а 30 жолтня, мешканці Гладышова і околици могли обзірніти, послухати і оцінити тото, што маи ім до запрезентуваня лемківскы творці. Хоц далеко было тым стрічам до полного перегляду можливости творчых Лемків навет в Польщы, не бесідуячы уж о заграници, то і так запрезентуваны творы мож оцінити як интересуючы пробы гляданя сучасной формы для выражыня традицийных вартости лемківской культуры. Мож тото было заобсервувати во вшыткых представлених ділах: малярско - графічным, літературным, театрално - музичным.

Перший з тых ділів репрезентуваній был выставом олійного малярства **Федора Кузяка** в Бортным - рідным селі автора і выставом графічного циклю *Лемківскій іконостас* **Василя Мадзеляна** в Гладышові. Експонаты обох выстав походили з музею в Зындрановій.

Традиційны в выразі, зарахуваны до нурту малярства наівного праці Кузяка притігают особливі теплом атмосфером байкового лемківского краєвиду з домінуючом в центрі церквом, старом хыжом, портретом розбійника ци лемківской красавиці. В самым способі виджыня сьвіта і формі выражыня свойой артыстычной візіні явні оддзеркалена єст уформуваня в кругу східной духовости лемківска ментальніст артысты. Гератызм, монументальніст, фронталізм, концентрация на істоті - ідеі представліня, то приметы, котры лучат малярство Кузяка не лем з іконописаньом, але і з творчістю інчых представників сучасного лемківского малярства - Никифора, Новосільского, Стефанівского. Вплыв традиції на сучасніст показує ся все еднаково сильній. Мож тото достеречи і в творчости Василя Мадзеляна - Лемка з Америки, якії, здавало бы ся, давно повинен сратити звязок з рідном традиційом. Його цыкль графік представлят основы лемківского жытя в вымірах штоденности і свята. істо-

Василь Мадзелян - *Дитяче царство*

ричных выдарінь, обрядів, легенд. Як іконостас одділят він сьвіт реальній, теперішній од святилища - загыненого сьвіта, святости лемківскых, ідея яких переказана остала в графіках.

В ділі літературы найбогатше репрезентуваня была поезия, што оддзеркалят фактычну ситуацію в теперішній літературній творчости Лемків. **Петро Муриянка**, **Володислав Грабан**, **Олена Дуць**, а в Гладышові іщы молода дебютантка **Мирослава Копыстянска** на двох стрічах чытали свої вершы, бесідували о свойій творчій дорозі, мотывах писаня, поетицкых цілях. Серед чытаних верши были і давнійшы, добрі знаны з выданих збірок і написаны остатньо, може навет з думком о осінній імпрезі.

Творчіст тых авторів, дост шыроко знана, дочекала ся уж своїх критичных опрацувань. Окресляна биват (спільні з поезійом Стефаніі Трохановской і Павла Стефанівского) як *нурт лемківской автотрезентации*. Вершы сут эмоційном, полном болю і прагніня демонстраційом лемківского проблематичного сьвіта. Сьвіт тот презентуваній єст во вшыткых трюх часовых вымірах. Не лем в аспекті оджликуваня ся до традиції, показуваня трагізму теперішньої "роздертой" Лемковины, але в надії на будуче новонародженої Лемковины. Форма верши єст модерна, індивідуальна, згідна з засадам сучасной поетикы. Язык розвиненній, підкрістюючий богацтво рідной бесіды.

Спосеред літературных форм презентуваня была тіж драма і літературно - публіцистичній допис. **Андрій Копча**, якії недавно, з поводжыньом

розбудил лемківску драматургію выставліньом в веденым през него театрі драмом «Одтыє коріня», на стрічы в Бортным прочытал свою едноактівку «Остатня година», а в Гладышові сценічний гумористичній діалог Жыда з Лемкыньом. В тым переході автора од поважных драматычных форм до комедіово - кабаретового тыпу видно пробы гляданя новых не розвинених в лемківскій творчости форм выразу.

Федор Гоч, окрем жартібливых верши-сьпіванок, бесідувал о своїх дописах на *Лемківску Сторінку*, котры радше треба зарахувати до публіцистичной, як до літературной творчости.

Прикарасом осінньої творчой стрічы были выступы дитячой групы «Черчык» (діти з Крениці і Горлиц) з поемом Петра Муриянки «Терен квітне» написаном на чест Св. Максима. Выступы тоты треба тіж потрактувати як сценічну дитячу творчіст, бо хоц під пильным оком учителя, діти неповторно креували граны през себе особы, ангажували ся в рецитацию, сьпів.

Сьпів, як єдну з неодлчучных форм лемківской духовой культуры почути мож было не лем в часі выступу діти. **Юлія Дошна**, она в творчий, індивідуальній спосіб піходить до выконуваня старых, прекрасных лемківскых сьпіванок, тішыла своим оргінальным голосом учасників стрічы в Бортным. В Гладышові заступили ей могучы мужскы голосы **русинского ансамблю** з **Руской Полянкы**, од яких аж трясали ся муры гладышівской школы, де проходил выступ.

Ту треба іщы додати, же власні місця, де проходила імпреза, то єст села Бортне і Гладышів, были тіж єдним з важных чынників стрічы. Тепле принятя, гостинніст, оплескы спідліяли творчій атмосфері, яку ся повело осягнути. Гостинніст, то тіж єден зо сталых елементів лемківской традиційной культуры. Добрі, же він, як і інчы вартости нашой традиції не цілком іщы загынул.

«Лемківска Осін Творча» окрем своей часті презентацийной мала тіж, не менче важну, част дискусійну. Пропозиції і внескы поставлены в тії дискусії напевно будут мати важне значыня в плянуваню дальшых діянь, їх координації і спілпраці окремых творців.

Час осени є часом роджыня овочів, збераня плодів, часом творчым. І для нашой культуры «Лемківска Осін» показала ся часом творчым. Най на яр заквітне она "новонародженом Лемковіном".

Олена ДУЦЬ-ФАЙФЕР

ВОЛОДИСЛАВ ГРАБАН

ЛЕМКО

Не піднесе голови
як кождий Лемко
буде смотріл в землю
всьміхне ся
якбы до себе
і піде розколысаным кроком
серед ланы ярцю і вівса

В вівсиску найде бодак
колячом долоню
погласкати діточы головы
і о свитаню зас обыйде
ролю
сонцю позераючы в лице
отверті

ЧОМ

Почорніли чуприны лісіе
морозом спірени
хоронят пред вітром
верхы побілены

Колпак - бараниця
верхіе наушниця
моя гора зелена
од весны до осени

Чом же кохати
твої высинь перси
голову втуляти
і серце лишати
під яличком
як під перином

***

приказаня храниме
горстку давных пісень
прібуєме з попеліе
ліпити новий дім
та преці існуєме
адже для нас ліпше
людми быти
бо вмераня з гідністю
не буде найвыжшом ціном
адже не слова
слава і хвала
прібуїме з попеліе
зліпити горстку надії

ОЛЕНА ДУЦЬ

АВТОБІОГРАФІЯ

Шізофренія
ци лем я надвсє
моє
твоє
Чыі імена в нас вписаны
де моя земля
а де тота што мя родила
кілко поколінь іщы мине
надо мном
підо мном
сохнут травы
ци то лем туга
ци надія

***

мої бесіды
з самітным птахом
закінчыли ся як преслуханя
одверненым порядком думок
тін птаха была за тяжка
жебы єй розбити
по сходах
котили ся розорваны пісні
мій дім
стал ся невидимым
поле хтоси заорал
свойом сқыбом
птах шуміл в самітні
я вернула єм
сіяти нову ниву
нихто о нич ся не звідал

СОНЦЕ

Колиси...
люде ходили
на гору
до сонця ся молити
Тепер..
люде сонце продали
і думают
жв легше ім жыти

***

Коли не знам
де піти
вірю же придеш знову
постарілий
за дни своїх

ПЕТРО МУРЯНКА

РАЙХСТАГ

Тихо ту
і порожньо
і смутно

Такі-м ту
як макове зеренце
пред Яворины грудми

І доправды не знам
котре з нас більше
котре барже смутне

**БРАНДЕНБУРГСКА
БРАМА**

В моім маленькым краю
фан не вішають
на монументах

В моім маленькым краю
далеко деси там
на Лемковині
до фан лем вітер
а монументом
горы сині

В моім маленькым краю
надії не мают
дивізії

Та до цна подібні
жыют
і вмерают

**ORANIENBURGER-
STRASSE**

Альтернатывена культура
гварят

Домы од бомб не гогны
вікна як шліпы очы
Люде як роґалі
лем сіно класти на них

Не знам - ци вільны
не знам - ци щесливы
Але мают
альтернатыву

Берлін, 13 серпня 1993

НАШЫ РОДИЧЕ - НАШЫ НЯНЬОВЕ

і іх Дестамент - на темат мыслі, яку мали, по іх выгнанню з Лемковины в 1947 році, і при примусовым розселіню іх по фамеліі - єдній, двух, або і парох, помедже Полякамі.

Лемкія розселили по гмінах, повітах і воєвідствах Західной Польшы, на так званых втовды "Польских Землях Одзысканых". Родины лемківскы доставали деяку рудеру - хыжу понімецку, што найгірша в селі зостала, там даде на кінці села, або близко ліса, на летным піску. Хыжа обдерта з вікен, дзвері і дыль (підлогы). Дахы дзюравы і премоکنены, прегнілы повалы, на котрых і тинкы одлітували. Спообдераны през оселенців, што приїжджали ту, на захід Польшы, од двух років перше - пред Лемкамі. Тераз ту, в тій рудері пришло дорабяті ся Лемкам од самого початку. Треба было іти родині, то значыт родичам і дітям, і зарабяті на жытя свое, бо запасу не привезли Лемкы зо собом. Одрабяті треба было в сусіда Поляка за деяку мірку зерна, або мішок кромпелі, ці тіж за траву для статку - на сіно. Та ішы за рума і шыбы до вікен, за дзвері, бо не было жадных в хыжы - рудері. За кавалец дощкы, жебы позатыкати дзюры на поді і може ішы деякій пец, або пецок хоц, жебы кус огрити в хыжы, бо стары понімецкы порозвалюваны былі в груз, навет ватры в кухнях розвалены.

Одробок был дуже помножений, як варталі тоты стары рупьєці, за котры треба было одрабяті. Але они мали того в запасі і могли Лемкам давати, або по туньше продавати. А родина лемківска, жебы даяк прэжыти тоту першу зиму, ту на тым розогнанню, мусіла ся старати - бо вшыткого бракувало. Бракувало і пінязі - купити треба было і обуця і загорніня. Лем же не было за што. Зостала лем робота. На одрыбку і зарыбку працували нашы родиче - няньове, і іх діти працували од дитинства. Такы дали варункы Лемкам ту на выгнанню.

Доробок наш вшыток, фамеліі і родины - лемківскій, готовий, придбаний, зостал там в Лемковині; в селі лемківскым зостала хыжа ціла, не дзюрава і не обдерта. В ній, в тій хыжы, вшытко, што было з доробку по нянях і дідах нашых. Зстало в хыжы, в комори, в іздебці і кунаті, в сіных і на подах, в стодолі і забудуваннях газдивскых, не дзюравых, а придбанных - цілых. Зостали там всяды

приряды і граты рижны, што потрибны былі на газдивці. Зостало в шафарнях на поді зерно, хоц был то час юж по ярі і по засівах вшыткого поля. Засіяна зостала вшытка роля, од меджы до меджы. При стодолі і в колешнях, під стінамі поскладаны в стосы дощкы, сухы, келянадцет кубіків. В іздебці на кілках деякы загорніня, тіж зосталі. Навет образы на стінах. Іконы в хыжы і іздебці тіж зосталі.

Не дало ся рады взяті на єден гірскій малий возок, на єдну фуру вшыткого, што было в обыстю і при обыстю, хоц і казалі, не боронілі брати **тоты**, тоты што выганялі Лемків з Лемковины, з лемківскых хыж. "Mozecie zabierac to, co tylko chcecie, ale szybko - bo zaraz jedziemy".

Понаглялі. Але на тоту фуру, зо собом на выгнаня, фамелія лемківска взяла лем того, што было найбарже потрибне в подорожы, жебы якісый час прэжыти. Кус ідла. Хліб і до хліба омаста, кус муку, кус кромпелі, загорніня і обуця до скрині, пару дрыбных гратив до мисніка і ішы зо два образы. Іконы зо стіны зняли тоты, што новшы, рещта осталі на стінах. Ішы кус футражу для быдлят, покормити іх в дорозі, жебы тягли тот віз выгнанчий наш, з дітми меншыма на фури - там зо села, по гірках, аж до Грибова. Дальше везлі нас колейом шістсто і веце кільо метрив - на выгнаня.

В першых місяцях, там юж на Заході, Лемкы допоминалі ся в урядах о поворот на свої газдивкы в Карпатах, там одкаль пришли.

Уряднікы на тото допоминаня ся - давали Лемкам одповіді устны, одсылалі до власти выжшых. Была тіж і така відоміст, же Лемкы выселены на якісый недалгіг час, а потім вернут іх назад на свое, до Карпат, "bo ich wysiedlenie jest tymczasowe i niezadlugo wróca na swoje". Такы былі повіданя зараз по выгнанню Лемків з Лемковины. Так преходілі місяці і потім зачали сходити рокы. А часу правды о верніню не было видно. Лемкы понавялі свої жаданя і потім. Понавялі жаданя о то, жебы ім Полякы оддали газдивкы, тоты - лемківскы, што полишали в своїх селах, там в Карпатах. Полишали не

зо своей волі. Допоминалі ся Лемкы о ні ту, на выгнанню, найперше в урядах гмінных і повітовых. Потім зачали писати во урядив і власти воєвідскых і центральных просьбы і поданя о позволіня повороту на свою землю, свої газдивкы в Карпатах. Одповіді былі негатывны або вымимяючы. А час уплывал. Минуло юж понад десят років Лемкам на выгнанню. Пришол рік 1958 і 1959. В тым часі, ту в нас в Польшы, былі ішы міцны тенденціі і пропаганда для рольніцтва до прац спільных, "спулдзельчых". Людям тым, што годілі ся на працу в *спулдзельнях продукційных*, ці тіж потім в *кулках рольнічых* давано од Паньства попертя, а навет і поміч матеріялну. Бо лем такій керунок продукціі рольнічой в тамтых часах мал шансы погертя през Паньство.

По дорозі той, ці такой мыслі Лемкы зо західной Лемковины, з колишнього Новосандецкого Повіту зробілі спільну листу з підписами і просьбом до Міністерства Опікы і Помочы Польской Річы Посполітой в Варшаві. Просьба з дня 29.08.1959 рока о позволіня повороту до свойого села і заложыня в нім, в тым селі в Карпатах *спулдзельні продукційной* або *кулка рольнічого* в системі спільной працы і продукціі рольнічой для Паньства. Така мысль нашых нянів была о верніню ся до владного села. Бо то іх Отчызна, по іх нянях і дідах, в Лемковині. Не вахалі ся навет вступити до єдной спільной велькой працы газдивской. Така просьба спільна Білцаровянів і по части з сусідных сел написана была з мысьлом, котра през цілий час істніла в наших родичах - жебы вернуті, вернуті на свої прадідны землі в Карпатах, в Лемковині.

З помочом в старанях ішли Лемкы з Гамерікы. Лемківскій Релиф Комітет в тым тематі, як вынікат з фактив, робил тіж стараня о заложыня в Карпатах спільных газдивков.

В тым місці позволіме сой на пару слів одредакційного поясніня. - В реченым часі была уж можлівіст поаороту на Лемковину, але за вынятком новосандецкого повіту. Зато сандецкы Лемкы імали ся ріжных способів - жебы вернуті за всяку ціну, аж і коштом колектывізаціі.

Представям тераз просьбу написану до Міністерства Опікы і Помочы Польской Річы Посполітой в Варша-

НАШЫ РОДИЧЕ...

шкодування за уживання през близко піл віку лемківських газдивок і лемківських лісів. Одшкодування Лемкам належить ся не банальне, але не в тий формі, жебы за одшкодування выгігати, то значыт заберати Лемкам подрибні лісы і газдивкы - за тоты, в гнешніх часах мало вартисны інфляцыйны пінязі. Одшкодування Лемкам належить ся не за продаж лемківской землі, але за лемківскы кривды.

Было бы вельком ганьбом народовом лемківской спільноты - незалежні од того, як ся они днес хтят звати (поза іменом Лемків) - не подбати о свое. Для выштыкых было бы вельком ганьбом збывати ся той спільной, неоцінекой вартости - землі лемківской, Лемковины.

То ест спільне багацтво выштыкых Лемків. І може повинны выштыкы, не лем поединчо, ци групками застановити ся над том, так важном для Лемків справом і выбрати не згубны стежкы індивідуальности, а конкретну мысль і ціль. Таку - як мали нашы Родиче і якій тіж лишыли нам Дестамент.

ВАНЬО

Полна листа декляруючых ся на поворот до Гір - з документу на стороні 13:

1. Гадябурда Андрий, 2. Трохановскій Димитрий, 3. Возняк Владимир 4. Гнатышак Ігнатий, 5. Галябурда Ольга, 6. Мадзелян Семан (выштыкы з Тшмеля), 7. Воленьшак Ігнатий, 8. Федорчак Ваньо, 9. Куземчак Андрий, 10. Гнатышак Тома (Собін), 11. Череп Петро, 12. Гербут Андрий, 13. Трохановскій Тевор, 14. Рейда Александра, (Пархів), 15. Галькович Даниіл (Маломиці), 16. Горощак Ваньо (Хоцянів), 17. Федорчак Григорий 18. Поручник Штефан (Нова Вєсь) 19. Гербут Ярослав (Пархів), 20. Куземчак Ярослав, 21. Репела Ярослав, 22. Хомяк Нестор, 23. Ковальчык Михал, 24. Трохановскій Ваньо, 25. Трохановскій Миколай, 26. Пецух Петро, 27. Трохановскій Василь, 28. Хомяк Ваньо, 29. Трохановскій Сидор, 30. Смалец Григорий, 31. Хыляк Ваньо, 32. Габура Штефан, 33. Крегель Тит, 34. Жук Штефан, 35. Костельник Димитрий, 36. Костельник Анна, 37. Жук Ваньо, 38. Шафран Яков (Борovina), 39. Галькович Семан, 40. Галькович Сильвестер, 41. Андраш Ваньо, 42. Костельник Гавриіл, 43. Лагаза Василь, 44. Репела Александер, 45. Рейда Семан, 46. Коропчак Штефан, 47. Трохановскій Теофіль, 48. Коропчак Йосиф, 49. Далак Денезий, 50. Репела Григорий, 51. Трохановскій Григорий, 52. Трохановскій Сильвестер (Бобровиці).

Шановний Пале Павле Стафиняк

На вступі прагну барз сердечні подякувати за пересыланя газет і книжок. (...) Я зо своей стороны мам нагоду переслати пару гроши, тілко кілко можу - з ренты - на цілі выдавництва і Стоваришыня Лемків, до котрого не належу, бо в нас неэ той організації, але я ей горячым зволенником.

До інчых націй не наставалений єм ани "про" - жебы ся не асимілювати, ани "анти" - жебы не творити сой ворогів. Така видит ся мі наша »Бесіда«. І хпій бым видіти ю дальше таком, та жебы была іцы барже познавча. Тоты тычыт ся і календаря. Очевидні - познавча в обрубі культуры, звычайе і штоденного жытя выштыкых Русинів, не лем в Польщы, але в цілий Русинії, то значыт - в Слвації, Закарпатскій Руси, котра ест під Украіном, на Уграх, де тот рух одновы ся одроджує, в Румунії коло Сигот - на Мармарошы, ци в Югославії та інчых великых скуписках Руснаків, на еміграції.

Видит ся мі, же найважнішы сут інформації актуальны о выштыкых Русинах карпатскых, котры жыют на корінных, рідных землях руснацкых - під адміністраціом польском, украинском, словацком і мадярском. Руснакы з Лемковины мают барз убогы знаня о Руснаках з Румунії, з Угріє, ци хоцбы од Ужгорода. Здає ся мі, же ест і одворотні. (...)

Придала бы ся в »Бесіде« рубрика на вісти зо выштыкых руснацкых краін, найліпше писана місцевом бесідом, як нп. в »Народных Новинках«, »Русині«. В тот спосіб люде бы могли порівнати яка ест невелика языкова ріжниця. Може бы то барже еднало люди, а з часом може бы створил ся єднолитий літерацкій язык, коли бы і тамты тоты стосували. До того - як бы спільныма силами опрацувано граматыку, шкільны підручники.

Люди єднат, лучыт спільна символіка, як нп. фана, герб. Того на Лемковині неэ. Не знам ци в ін-

чых краінах Русинії ест така символіка. Преці выштыкы народы Свїта мают свою символіку, а навет клюбы спортовы мают. Чом мы не маме? А кед маме, то чом того неэ на Ватрах?

На Ватрі в Бортным молоды Лемкы з Канады привезли зо собом фану того краю, так само зо Станів - американскых. Кед бы была лемківска, ци русинска фана, тіж бы трепотала попри тамтых.

На IV Лемківскій Ватрі в Бортным введено значок вступу о кольорах: жолтым синім і зеленым. (В задумі організаторів мали то быти кольоры - зелений, помаранчовий і синій, як лісы, квітя і воды. Такы кольоры приняли ся в час Лемівской Народной Республики 1918-20; ватряний значок »зблід« в продукції - Ред.) Был то на мою думку найкрашій до той поры значок вступу на Ватру. В Ждыни впроваджено кольор червеный заміст жолтого. Незрозуміле то было для мене. (...) Мож бы іцы ввести кольор чорний, котрий бы знаменувал терплія, неволю, жалобу і мряку нашых дієв. І іцы з пят златых зьвізд. (...) Може за-свїтат оні даколи полным блеском і скінчыт ся наша гєснна.

Мрий тых ест без міры. Ест дуже зьвідань, а брак одповіди. Нераз задає сой чловец зьвіданя: коли будеме мати свою фану і герб, коли будут школы підставовы, середні, выжшы учельні і духовны семінарії з русинским языком. Ци будут друкуваны газеты і книжкы, ци буде телевізія і радио, ци будут богослужыня східнього обряду в рідным языку? (...)

Єдном з причин вынярадазяня ся сут мішаны супружєства. (...) Уважам, же молодіж чысто наша, маюча обоіх родичів Лемів то чудова молодіж, сут напміотами. Для мя сут они квітём нашого народу, його амбасадорами. (...)

Мам іцы до вас просьбу - пиште в »Бесіде« мос лемківск імено - Ваньо, а не - Ян.

Поздравляю Вас сердечно і іцы раз дякую за выштыкы.

Ваньо СЛОТА

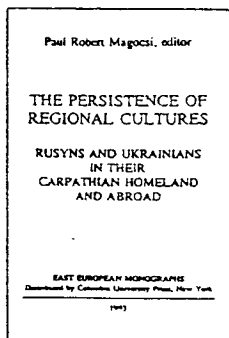
✂ З БЛИЖНЬОЙ ЗАГРАДКИ ✂ З БЛИЖНЬОЙ ЗАГРАДКИ ✂ З БЛИЖНЬОЙ ЗАГРАДКИ ✂

Книжки вчора надіслані

Lemkowie w historii i kulturze Karpat, Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku, Sanok 1994 - другий том цінного видання будучий наступством наукових симпозиумів організованих в останніх роках. На 368 стор-

нах поміщено 11 праць 10-ох авторів, серед них і працю нашого молодого науковця, сталого співпрацівника *Бесіди* і *Лемківського Календаря* - Олени Дуць-Файфер: *Kult i ikonografia świętego Dymitra z Salonik na Lemkowszczyźnie*. Авторка глядає причини частого обераня сої через Лемків покровительства Св.Димитрія для своїх церкви. Єдною з приводжених гіпотез є зашпыліня того культу на Лемковині через кірило-мефодиянську місію (просвітители Славян, як і Св.Димитрій походили з Солуня). Більшість статей трактує о барз "хотливых" темах - церковнім будівництві, іконовым малярстві. З рідше выступюючих є м.ін. праца Данути Блін-Ольберт - *Rok obrzędowy u Lemkow*; авторка в великій мірі корысталася з записів Івана Мадзіка. Остатнім (во всяким аспекті) є допис Юзефа Бубака - *Analiza językowa nazwisk Lemkow z zachodniej Lemkowszczyzny*. Слаба і тенденційна (більше од інших). В цілым, вартат єднак придбати сої *Лемкіє*.

Павло Р. Магочі, упорядник, *Тривалість регіональних культур; Русини і Українці на їхній карпатській батьківщині та за кордоном, Східньо - Європейські монографії*, Колумбійський Університет, Нью-

Йорк, 1993, стор. 220+220, видання дублюване - по англицьки і в языках ориґіналу. В томі поміщено сім статей: Олексі Мишанича - *Від Підкарпатських Русинів до Закарпатських Українців*, Миколи Мишынки - *Післявоєн-*

ний розвиток регіональних культур Русинів - Українців Чехословащини, Олени Дуць-Файфер - *Лемкіє в Польщі*, Іштвана Удварі - *Русини в Венгерском Королевстві*, Любомира Медеші - *Проблем культурних границь у історії етнічних заєднічох: Югославянски Руснаци*, Павла Роберта Магочі - *Створені чи перетворені в Америці: формування національної свідомості серед Карпато - Русинських іммігрантів та їхніх нащадків* і коментарі: Петра Трохановського, Веслава Вітковського, Павла Роберта Магочі і Анджея Земби. Лемківські і польські тексти переводила на англицькій кореспондент нашої *Бесіди* - Сусанна Михаліяцкі.

Лемківщина у творчості Василя Мадзеляна, Львів, Видавництво «Край», 1993, 88 сторін. Гравюры з текстом Семена Мадзеляна і вступным словом Івана Красовського. Книжка поділена на 4 розді-

лы: *Історія, Сільськогосподарські роботи року, Народні промисли, Побут*. Разом 33 гравюры, з тілкома же текстами до них. Прекрасна графіка, а спосеред творів до вершын красы зачислити треба: *Прадіда* (нім ілюструвано і окладинку виданя), *Дротаря з Білої Води, Дитяче царство*, - хоц в тым остатнім берегах потока сходять ся радше на подільські "балки". Зрештом припадків стилізуваня Лемковини під "національний канон" є значні більше. Ігомості з *Хрестин*, ци *Со святими упокой* сут уж цілком західнонаціональны. Та я не находжу ту нездоровой цільовости, адже автор пережыл абсолютну більшість жытя далеко од Лемковини і лемківської культури. Дал до своїх творів цілу любов і талант, а же герой його твору (*За Вельку Млаку, Великдень*) є нераз і гуцульським Лемком - треба тепло зрозуміти. Коли бым глядал ненатуральности - та уж радше в текстах. За дуже в них патосу, деклараций. Грызе ся того дакус з теплом, тихом лемківском сторінком представленом на ілюстраціях. Далекє то тіж од лемківського смаку долі.

Лемківський народний календар 1994, Львів. Видавн. «Край», 1994, 96 сторін, Упорядкування І. Д. Красовського. Виданий старанням Фундації дослідження Лемківщини та Комітету церкви святих Володимира і Ольги у Шевченківському гаю. Як видно потреба видаваня лемківських календарів не гасне. Тым більшу мамє сатисфакцію, же то мы першы вернули до той традиції. Підкріслям тото не припадково. *Лемківський народний календар*, што до концепції, мічно нашлїдє наш *Лемківський календар*. Може зато так ся нам подабат, хоц видно же редагуваній был в великом поспїху. Аж в двох місяцях подає дату 4 січня 1990 рока як ден смерти нашої видатной письменниці Анны Галчак. Тымчасом я бесідувал з ньом в єй доміку на Соліварі під Пряшовом... літом 1992-го. Чула ся знамениті, погарником мя почестувала, а і сама тіж схылила... Фатальний то блуд (бррр!), Панє Красовській. Понагляйте ся помальше.

Frank Kmiotowicz, *Kiedy Krakow byl "Trzecim Rzymem"*, Wydawca: Orthodruk, sp. z o.o., Bialystok 1994, 128 st. Книжка є пробом доведіня што християнство "славянського обряду" існувало в Польщі перед латинським. То вода на наш млин. але не повім більше ніч, но - праві ніч, од себе. Оддам голос авторови вступного слова Александрови Григоровичови: *"Wielka zasługa pracy F. Kmiotowicza (...) jest trud zebrania w kilkunastu uzupełniających się rozdziałach niemal całego zasobu faktów najczęściej świadomie przemilczanych przez kronikarzy średniowiecznych jak i przez historyków czsaow najnowszych. Choć konstrukcja hipotez jest sprawa autorska, wszystko wskazuje na to, że niebawem stereotypowy schemat zdarzeń wczesnego okresu naszej państwowości będzie musiał ulec poważnej rewizji."*

